

GERMANY BRIEF 19

Eylül 2021

Özel Seri “Almanya Seçime Doğru”

Almanya’da Partiler Değil Adaylar Oylanacak

Fulya Canşen

**İstanbul
Bilgi University**

ISTANBUL BİLGİ UNIVERSITY
European Institute
Jean Monnet Centre of Excellence

German Studies Unit
İstanbul Bilgi University
European Institute

ÖNSÖZ

2021 yılı Almanya’da “süper seçim yılı” olarak adlandırılıyor. Altı eyalette yapılacak seçimlerin yanı sıra 26 Eylül’de Alman Federal Meclisi seçimleri için sandık başına gidilecek. 16 yıldır Başbakan olan Angela Merkel yeniden aday olmayacağını açıklamıştı. 26 Eylül’deki genel seçimler yaklaşırken, Germany Brief ve T24 ortaklığında “Almanya Seçime Doğru” başlıklı özel serimizde, Batı Almanya Radyo TV Kurumu WDR-Cosmo editörü ve T24 yazarı Fulya Canşen siyasi ve toplumsal süreci okurlarımız için yorumluyor. Serinin bu bölümünde “Almanya’da Partiler Değil Adaylar Oylanacak” başlığı altında ele aldığı yazısında, seçim sistemini, partilerin başbakan adaylarını ve koalisyon olasılıklarını değerlendiriyor. Almanya’yı üçlü bir koalisyon beklediğine değinen Canşen, ideolojilerin de tartışılacağı yeni bir dönemden söz ediyor.

Saygılarımızla

PROF. DR. AYHAN KAYA
MÜDÜR, AVRUPA BİRLİĞİ ENSTITÜSÜ
İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ

DR. DENİZ GÜNEŞ YARDIMCI
UZMAN ARAŞTIRMACI VE DAAD OKUTMANI
AVRUPA BİRLİĞİ ENSTITÜSÜ
İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ

Almanya’da Partiler Değil Adaylar Oylanacak

Fulya Canşen

Almanya’da Partiler Değil Adaylar Oylanacak

Fulya Canşen

AB’nin en güçlü ülkesi Almanya’da halk pazar günü sandık başına gidecek. Yapılan kamuoyu yoklamaları sandıktan üçlü bir koalisyonun çıkacağını gösteriyor. Angela Merkel’in ülkeyi 16 yıl boyunca yönetmesi bir yandan istikrar getirirken, öte yandan partiler arasında ideolojik farklılıkları azalttı. Almanya’yı dolayısıyla AB’ni ideolojik tartışmaların artacağı yeni bir dönem bekliyor.

Almanya epeydir bu kadar sıkıcı bir seçim dönemi geçirmemişti. Hem de partilerin anketlere göre partilerin oy oranları bu kadar hızlı değişir, başa baş yarışırken. Elbette bunda korona salgınının etkisi büyük. Liderler büyük kitleler ile buluşamadığı gibi iklim ve çevre koruma seçim propagandalarının merkezine oturduğu için afişler, broşürler ve pankartlar konusunda da partiler tasarruflu davrandılar. Bence 16 yıllık Merkel iktidarı, Alman kamuoyunun üzerine adeta ölü toprağı serpti. Seçmenler Merkel hükümetine öyle yaslandılar, partiler arasındaki fark öyle azaldı ki, kamuoyunda kimi seçsem benzer bir politika güdecek duygusu ağır basıyor. Seçim kampanyaları sırasında hiçbir konu ön plana çıkmadı, kıyasıya tartışılmadı. O yüzden kararsızların oranı %40’ı (Allensbach Enstitüsü’nün verilerine göre) buluyor. Neredeyse seçmen sayısının yarısı. Bu da gösteriyor ki, pazar günkü seçim sonuçlarını kararsızlar belirleyecek.

Muhafazakarların oyu eridi

Almanya’daki seçimi en heyecanlı kılan kamuoyu yoklamalarının sonuçlarını takip edip Alman basınında çıkan yorum ve analizleri okumak. Farklı araştırma enstitülerinin yayınladığı anket sonuçlarının ortalamasını kabaca alırsak, bu seçimden birinci parti sosyal demokrat SPD, %25’lik oy oranıyla çıkacak. Sosyal demokratlar bu durumda 2017 yılındaki seçimden bu yana oylarını beş puan kadar arttırmış görünüyorlar. Hristiyan Birlik Partileri CDU/CSU ise oylarını neredeyse on puan düşürerek, %22’lik bir oy oranına ulaşıyor. Belli ki, muhafazakarların oylarının bir kısmı Birlik 90/Yeşiller’e gitmiş. Yeşiller %16’ya kadar çıkarıyorlar oy oranlarını. Liberal parti FDP’nin oylarında

çok az bir artış var. FDP'nin %11'lik oy oranıyla hem dördüncü hem de kurulacak koalisyon hükümetinde kilit parti olacağı açık. 2017'deki seçimde %12,6 oranında oy alıp ilk defa Federal Meclis'e giren sağcı popülist AfD de az da olsa oy kaybediyor ve liberaller ile dördüncü sıra için yarışıyor. Ancak partilerin hiçbiri AfD ile koalisyona gitmeyeceğini açıkladı, bu konudaki tutumları kesin. Sol Parti ise oylarını üç puan düşürerek, %6'lık oy oranıyla barajı kıl payı aşabiliyor. Sol Parti'nin oylarının Yeşiller ve SPD'ye gittiğini söylemek mümkün.

Liberaller koalisyonlar için kilit parti

Aşıkâr olan bir başka durum ise pazar günkü seçimden bir üçlü koalisyon hükümeti çıkacağı. Almanya'da koalisyon hükümetleri genellikle renklerle anılıyorlar. Örneğin, sosyal demokratlar birinci gelip de Yeşiller ve liberaller ile bir hükümet kurmaya kalkarsa bunun adı, partilerin renklerine istinaden, kırmızı, yeşil, sarı, yani "trafik lambası" koalisyonu. Şimdilik en fazla şans tanınan hükümet formülü de bu. Sosyal demokratlar ve Yeşiller çoktan birbirlerini destekleme sözü verdi bile, eğer liberaller çevre konusunda, sermayedarlara zeval gelir diye Yeşiller ile çetin bir pazarlığa girip geri çekilmezse. Liberaller diğer iki partinin ön gördüğü servet vergisi ve borçlanmayı frenleme politikasına şiddetle karşı çıkıyor. Kendini Almancası ile Königsmacher (Kral ilan eden) olarak gören FDP lideri Christian Lindner, ekonomi ve maliye konusunda ısrarcı olacağını, partinin sola kaymasına asla izin vermeyeceğini defalarca tekrarladı. Bir başka koalisyon alternatifi ki, seçim propagandalarında tansiyonu epey arttırdı, Sosyal demokratlar, Yeşiller ve Sol Parti. Buna ben iki kızıl bir yeşil koalisyonu diyorum. Muhafazakarların adayı Armin Laschet, SPD'li Olaf Scholz'un ağzından bu model ile ilgili bağlayıcı bir söz alamayınca, rakibine bu konuda saldırmaktan başka bir çare bulamadı. Yeşiller ise bu tür bir koalisyona, pazarlıkların önünü kapatmasa da şimdilik soğuk bakıyor. Çünkü solcular, Rusya 'sız bir NATO'ya karşı oldukları gibi, AB'ni yeniden şekillendirmek, silahsızlanma ve silah ihracatının durdurulması gibi konularda radikal önerilerde bulunuyorlar. Sol Parti, muhafazakarların iktidarını engellemek için her türlü uzlaşmaya hazır oldukları mesajını veriyor. Her ne kadar anket sonuçları seçmenin bu tür koalisyonu olumlu bulduğunu gösterirken, siyasetçiler için pek olası görünmüyor.

Koalisyon olasılıkları rengarenk

“Jamaika Koalisyonu”, muhafazakârlar, Yeşiller ve liberallerden oluşan koalisyonun adı. Jamaika bayrağının siyah, yeşil ve sarı renklerinden alıyor adını. 2017 yılındaki koalisyon pazarlıklarında liberallerin uzlaşmaz tavrı yüzünden kurulamayan bu hükümet modeli, eğer CDU/CSU birinci parti çıkarsa ya da birinci olup da SPD koalisyon kuramazsa gündeme gelecek. Muhafazakârlar ve liberaller zaten yıllardır ortaklık yapıyor. FDP liderinin, “CDU/CSU’yu Yeşiller ile yalnız bırakmayız” türündeki açıklamalarına bakarsak bu sefer gerekirse Jamaika koalisyonunun önünde herhangi bir engel yok gibi görünüyor. Tabii koşullar muhafazakârlara hükümet kurma şansı tanırsa. Yeşiller uzlaşmaz bir tavır gösterirse, siyah, kırmızı, sarı yani CDU/CSU, SPD ve Hür Demokrat Parti FDP’den oluşan bir koalisyon modeli oluşturmak da mümkün. Buna elbette bayrağının renkleri nedeniyle “Almanya Koalisyonu” deniyor. Bu tür bir koalisyon daha önce federal düzeyde denenmediği gibi, doğu eyaletlerinden Sachsen-Anhalt’ta ilk defa tecrübe ediliyor. Bir de “Kenya Koalisyonu” var ki, Almanya siyaseti için pek de olumlu sonuçlanmayacak bir model bu. Muhafazakârlar, sosyal demokratlar ve Yeşilleri bir araya getiren bu hükümet modelinde en fazla oy almış üç parti ülkeyi yönetirken, muhalefete pek söz düşmeyecek demektir. Zayıf muhalefet, zayıf demokrasi anlamına geliyor Almanya için. Bu formül, Federal Meclis’te üyelerin dörtte birinin talebini gerektiren araştırma komisyonlarının kurulmasını mümkün kılmayacaktır örneğin. Üstelik Yeşillerin adayı Annlena Baerbock da muhafazakârların adayı Armin Laschet de defalarca bu seçimin kendileri için bir istikamet, ideoloji seçimi olduğunu söylediler.

Seçim sistemi karmaşık ama demokratik

Gelelim istikamet meselesine. Federal Meclis’te kimin ne kadar sandalyeye sahip olacağını elbette daha çok partiler belirliyorlar, ancak parti listesinden değil, doğrudan seçime katılanlar da önemli bir rol oynuyor. Biri doğrudan adaya, biri partiye olmak üzere iki pusula kullanan seçmenin oylarına göre, parlamentonun yarısı partiler, hemen hemen yarısı da doğrudan adaylardan seçiliyor. Mecliste en az 598, en fazla 800 sandalye bulunuyor. Biraz karışık görünse de parti içi demokrasiyi güçlendiren ve seçmenin alternatifini arttıran bir sistem bu. Partiniz size listede arkalardan bir yer vermişse ve siz milletvekili adayı olarak kendinize güveniyorsanız doğrudan aday olabiliyorsunuz. Seçmen de herhangi bir adayı yeterli buluyor ama o adayın partisini

seçmek istemiyorsa, ideolojisine inandığı partiye de istediği adaya da oy verme şansına sahip oluyor. Ayrıca parlamentodaki sandalye sayısı konusunda bir alt sınır ve üst sınır olmasının nedeni işte bu ikili sistem. Çünkü bazen doğrudan seçilen milletvekilleri, partilerin oyları ile kazandıkları sandalye sayısından fazla olabiliyor. Bu durumsa söz konusu parti, sandalye sayısını arttırabiliyor. 2013 de yapılan yasal değişiklikle bir de dengeleme sistemi getirildi. Diğer partiler de sandalye sayısını arttıran partiler kadar ek milletvekili çıkarabiliyor. Böyle bir sistem uygulamanın en önemli nedeni Hitler döneminde olduğu gibi bir ideolojinin parlamentoda kolayca baskın olmasını önlemek. Partilerin merkez sağ ya da solda nasıl konumlandığına bakacak olursak, şimdilik böyle bir tehlikenin var olmadığını söyleyebiliriz.

Merkezden en uzak iki parti var; AfD ve Sol Parti

Alman die Zeit gazetesi, yukarıda sözünü ettiğim doğrudan adayların asıl siyaseti belirlediğinden yola çıkarak onlarla ilişkiye geçmiş ve onların partilerin siyaseti ile ne kadar uyumlu olduğunu analiz etmiş. 26 partiden 700 adayın verdiği yanıtları da bir diyagramda sergilemiş. Yatay eksen partilerin ekonomi politikasını soldan sağa gösterirken, dikey eksen, sosyopolitik tutumunu muhafazakardan ilericiliğe doğru konumlandırıyor. SPD örneğin tam sol üst köşede, yani daha solcu ve ilerici ama merkeze yakın olarak tanımlanıyor. Muhafazakârlar ise sağ alt köşede, merkezden biraz uzak, ekonomik olarak sağ, sosyal olarak daha muhafazakâr bir yerde konumlanıyor. “Çıkan sonuç bir şekilde doğrudan adayların nerede durdukları konusunda kendi aralarında pek anlaşılmadığını da gösteriyor” diyor diyagramı hazırlayanlar. Birlik 90/Yeşiller ise sosyal olarak çok daha ilerici, sosyal demokratlara göre ekonomi politikada çok az daha sağda bir yer bulmuş kendine. Hür Demokrat Parti FDP, yani liberaller ise diyagramın sağındalar. Sosyal olarak neredeyse Yeşiller de sosyal demokratlar kadar ilerici ama ekonomi politikasında oldukça sağda konumlanıyor. Sağcılık konusunda muhafazakârlar ile aralarında neredeyse hiç fark yok. Sağcı popülist Almanya için Alternatif Partisi AfD, tahmin edileceği üzere sağ alt köşede hem sağcı hem de Hristiyan Birlik partilerinden çok daha muhafazakâr çizgide görünüyor. Sol Parti ise sol üst köşede, SPD ve Yeşillerden çok daha solcu, onlar kadar ilerici ama merkeze AfD’den daha yakın bir konumda.

(Bkz. <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2021-09/bundestagswahl-parteien-ausrichtung-einschaetzung-konservatismus-progression-linke-rechte>)

Alman medyasında yapılan bütün bu parti analizlerine rağmen ülkede hakikaten bir politik istikamet sorunu var. İktidara geldikleri dönemlerde oylarını %30'ların üzerine çıkaran CDU/CSU ve SPD'nin bu oy oranlarına artık ulaşamıyor olması, kitle partisi olup olmadıkları tartışmalarını da zaman zaman alevlendiriyor. 16 yıllık Merkel dönemi partilerin çizgilerini birbirlerine yaklaştırdı. Angela Merkel'in kendini zaman zaman sosyal demokrat, liberal ve çevreci olarak tanımlaması da tesadüf değil. Partiler bu 16 yıllık süreç içerisinde birbirlerinden oy çalayım derken, rol çalar durumuna düştüler, hatta Siyaset Bilimci Profesör Ayşen Uysal'ın değimiyle "Herkesi Yakala Partisi" ne dönüştüler. Merkel, iktidarda o kadar uzun kaldı ve pek çok önemli konuyu o kadar kendine bağladı ki, seçmenler de partilere değil, liderlere oy vermeye başladılar. Daha ilkbaharda Yeşiller anketlerde birinci parti olarak görünürken, hayat hikayesinde intihal yaptığı iddiaları ortaya çıkınca başbakan adayı Annalena Baerbock, partisine oy kaybettirdi. Aynı şanssızlığı CDU/CSU'nun adayı Armin Laschet de yaşadı. Sel felaketi ile ilgili bir toplantıda gülmesi zaten var olan güvensizliği arttırdı. SPD'nin adayı Olaf Scholz ise başından beri sempati değerleri en yüksek başbakan adayı olarak çıkıyor anketlerde. Scholz'a duyulan sempati sosyal demokrat partinin oy oranlarına da olumlu yansıdı. Kara para aklama ile mücadele konusunda yetersiz kalmasına yönelik eleştiriler de pek durumu değiştirmede. Aslında Scholz, parti liderliğine bile seçilememişti. Sakin, sessiz tavrıyla Scholz, halka güven veriyor. Bu güvenin en önemli nedeni de Merkel Hükümeti'nde hem maliye bakanı hem de başbakan yardımcılığı yapan Olaf Scholz'un tecrübeli bir siyasetçi olması. Öyle ki, her ne kadar Başbakan Angela Merkel'i kızdırsa da asıl Scholz'un Merkel'in halefi olduğunu düşünenler az değil. Scholz bu güveni Hamburg belediye başkanlığı yaptığı döneme de borçlu. Baerbock'un kadın ve tecrübesiz olması, Kuzey Ren Vestfalya Eyaleti Başbakanı olan Laschet'in parti içinde de çok pot kırması ve icraatı da oy kaybettiriyor.

Özetle şunu söyleyebiliriz; pazar günü Almanya'da partiler değil, adaylar yarışacak. Almanya'yı üçlü bir koalisyon kadar, ideolojilerin tartışılacağı yeni bir dönem bekliyor. Partiler bu 16 yıllık süreç içerisinde birbirlerinden oy çalayım derken, rol çalar durumuna düştüler